

**Eduskunnan sivistysvaliokunnalle
Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n lausunto**

HE 195/195/2018 vp laiksi kuntien kulttuuritoiminnasta

Hallituksen esityksessä lain mukaan kunnan kulttuuritoiminnan tehtäviin kuuluu muiden ohella edistää **kulttuuriperinnön** ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa.

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n näkökulmasta kunnan kulttuuritoimen kuvaus painottuu edelleenkin liiaksi perinteiseen ”kulttuuriin”: esittäviin taiteisiin, tapahtumiin ja kirjastotoimeen. Kuvauksessa aineellinen kulttuuriympäristö, sen merkitys ja osuus kunnan toiminnassa jää liian vähälle huomiolle. Kulttuuriympäristö on merkittävä: se liittyy jokaisen kansalaisen elämään ja on jatkuvasti läsnä kertoen alueen historiasta ja juurruttaen asukkaan kotiseutuunsa. **Rakennettu kulttuuriympäristö (=aineellinen kulttuuriperintö) on otettava mukaan painokkaammin.**

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja **kulttuuri-perinnöstä** kuuluu kaikille; ja ”julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon”.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) asettaa useassa pykälässä (1 §:ssä säädetään kulttuurisesti kestävästä kehityksestä, 5 §:ssä suunnittelun tavoitteissa rakennetun ympäristön ja kulttuuriarvojen vaalimisesta sekä 12 §:ssä rakentamisen ohjauksen tavoitteena kulttuuriarvoja luovat ja säilyttävät ratkaisut) tavoitteita ja vaatimuksia kulttuuriympäristön huomioonottamisella ja vaalimisella sekä edellyttää asiantuntijalausuntoja.

Tässä Museovirasto ja maakuntamuseot ovat merkittäviä kuntaa tukevia kulttuuritoimijoita.

Vv 2000 ja 2009 valtioneuvosto on tehnyt päätökset valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY) koskien ja edellyttää näiden alueiden/kohteiden arvojen vaalimista.

Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain 1 §:n mukaan rakennetulla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan rakennusperintöä. Lain 3 § antaa monipuolisen kuvan rakennusperinnön suojeltavista kohteista: Rakennusperinnön säilyttämiseksi voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennus-ryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta.

Kulttuuriympäristö käsitteenä on vielä uudehko eikä sen sisältöä yleisesti tunneta. Ensimmäisen kerran käsite tuli ympäristöhallinnon lainsäädäntöön v. 1994 (laki Aluehallinnosta), jossa alueellisille ympäristökeskuksille (nykyisille ely-keskuksille) annettiin sitä koskevia tehtäviä, kuten mm.:
”7) edistää kulttuuriympäristön hoitoa ja kulttuuriperinnön vaalimista.”

Kulttuuriympäristötietoa kunnan kulttuuritoimintaan

Johdannossa todetaan: ”Kulttuurilla ja taiteella on itseisarvoinen merkitys, ihmisten yksilöllisiä kokemuksia ja elämyksiä rikastuttava ja elämänlaatua parantava merkitys, yhteisöjen identiteettiä, yhteenkuuluvuutta ja elinvoimaisuutta vahvistava merkitys sekä koko yhteiskuntakehitykseen vaikuttava merkitys niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti”.

Kulttuuriympäristön merkitys näkyy keskeisimmin viihtyisänä asuinympäristönä, terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä, vetovoimatekijänä ja kulttuurimatkailun mahdollistajana, joiden tuomat hyödyt ovat erittäin monipuolisia asukkaille, kunnan kehittämislle ja elinkeinoelämälle. Kuntien kulttuuritoimintaa tarkasteltaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että kulttuuriympäristön suunnittelu ja vaaliminen tapahtuu kunnassa MRL:n mukaisesti. Ongelmana tässä vastuullisessa toiminnassa (kaavoituksessa) on, ettei **kunnissa ei ole riittävää kulttuuriympäristön asiantuntemusta eikä omaa arkkitehtia**. MRL säätelee osallisten kuulemisesta kaavoituksessa. Kun kulttuuriympäristön analyysi ja arvottaminen edellyttävät antikvaarista asiantuntemusta, jota kunnassa ei ole, ei kansalaisilla ole mahdollisuutta saada tietoa kannanottojensa perusteluiksi. Tietoa tarvitaan myös kulttuuriperintöä koskevissa yksityisissä hankkeissa, kuten arvorakennusten korjaamisessa. Lähin näiden kulttuuriarvotietojen hallinta on aluetasolla maakuntamuseossa.

Täydennysehdotuksia lain soveltamisalaan

1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan kunnan tulisi edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa. – ”Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan tässä laissa sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä. Aineelliseen kulttuuriperintöön kuuluvat muun muassa esineet, taideteokset, valokuvat, luonnontieteelliset aineistot ja asiakirjat sekä kulttuuriympäristöön sisältyvät rakennetut ympäristöt, muinaisjäännökset ja maisemat.”.

Kansallisvarallisuutena mitattuna rakennetut ympäristöt edustavat yli puolta maamme BKT:sta, joten ne pitäisi huomioda painavammin eikä lähes viimeisinä luettelossa. Kulttuuriympäristön vaaliminen tukee paikallista identiteettiä, kotiseututyötä ja saa asukkaat osallistumaan. Identiteetti ja vetovoimaisuus pohjaavat paikalliseen historiaan ja rakennuksiin ympäristöineen. Näitä koskevat selvitykset ovat tarpeellisia kulttuuriperinnön ymmärtämiseksi ja vaalimiseksi. Ympäristöministeriö opastaa kuntakohtaisten ”kulttuuriympäristöohjelmien” laatimiseen, joista on saatu hyviä kokemuksia: työssä asukkaat tulevat tietoisiksi ympäristönsä arvoista ja mitä arvostetaan, sitä halutaan vaalia.

Kolmas sektori ja sen voimavarat olisi kunnan otettava paremmin huomioon, erityisesti kulttuuri-ympäristön hoidossa, valtaosa kiinteistöistään on yksityisomistuksessa. Kunnan tulisi toiminnassaan hyödyntää ns. hiljaista tietoa sekä tukea avustuksin yhdistyksiä ja vapaaehtoistoimijoita. Pienenkin taloudellisen panostuksen vaikutus vapaaehtoistyössä on merkittävä, jopa moninkertainen.

Yhdistys haluaa painottaa kestävä kehityksen näkökulmasta lisäksi kiinteän ja irtaimen kulttuuri-perinnön säilyttämisen merkitystä - kansainväliseltäkin kannalta. Unescon Maailmanperintö-sopimus liitännäissopimuksineen (konkreettinen suojelu) ja Faron sopimus (kansalaisten osallistuminen) on konkretisoitava. Tätä edellyttää myös perustuslain asettamat velvollisuudet, jotka on suoraan siirretty toimintamalleiksi MRL:iin. Kuntien toiminta kuitenkin juuri ratkaisee, miten kulttuuriperintö, rakennetun ympäristön huomioon ottaminen, suojelu, säilyttäminen ja toimeenpano tapahtuvat. Kuntien velvollisuuksia on konkretisoitava ja eri hallinnonaloille taattava riittävät toimintavalmiudet. Muussa tapauksessa säännösten tavoitteet jäävät näennäiseksi.

Korulauseista on päästävä vahvaan tosiasialliseen toimintaan. - Kulttuuritoiminnan kattojärjestönä voidaan pitää Suomen Kotiseutu-liittoa, jonka ”Kulttuuriympäristö ja kansalainen” – selvitys kuvaa laajasti alan vapaaehtoistyötä

Lisäksi asiassa tulisi ottaa huomioon Ympäristöministeriön kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2018

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry
Jussi Heinämies, puheenjohtaja